

การเลี้ยงปลาดุกบิกอยู่ในบ่อซีเมนต์กลม

ปลาดุกบิกอยู่เป็นปลาที่เกิดจากการผสมข้ามพันธุ์ระหว่างปลาดุกอูย (*Clarias macrocephalus*) ซึ่งเป็นปลาพื้นเมืองของไทย เนื้อมีสีเหลือง รสชาติอร่อย นุ่มนวล และปลาดุกเทศ (*Clarias gariepinus African sharptooth catfish*) ซึ่งมีถิ่นกำเนิดในทวีปแอฟริกา เป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว มีความต้านทานโรคสูง แต่ปลาดุกเทศนี้มีเนื้อเหลวและสีขาวยืดไม่น่ารับประทาน ผลการผสมข้ามพันธุ์ระหว่างปลาดุกอูยเทศเมื่อกับปลาดุกเทศเทศพบว่า ลูกผสมที่ได้มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี ทนทานต่อโรคสูง เหมือนปลาดุกเทศ และมีรสชาติใกล้เคียงกับปลาดุกอูย

ลักษณะที่แตกต่างของปลาดุกอูยและปลาดุกเทศ

ลักษณะ	ปลาดุกอูย	ปลาดุกเทศ (ปลาดุกรัสเซีย)
		
1. หัว	เล็กค่อนข้างรีไม่แบน กะโหลกจะสั้นมีรอยปุ่มตรง กลางเล็กน้อย	ใหญ่และแบน กระโหลกจะ เป็นตุ่มๆไม่เรียบมีรอยปุ่มตรง กลางเล็กน้อย
2. ใต้คาง	มีสีคล้ำไม่ขาว	สีขาว
3. หนวด	มี 4 คู่ โคนหนวดเล็ก	มี 4 คู่ โคนหนวดใหญ่
4. กะโหลกท้ายทอย	โค้งมน	หยักแหลม มี 3 หยัก
5. ปาก	ไม่ป้านค่อนข้างมน	ป้านแบนหนา
6. ครีบหู	มีเงี่ยงเล็กสั้นแหลมคมมาก ครีบแข็งยื่นยาวเกินหรือ เท่ากับครีบอ่อน	มีเงี่ยงใหญ่ สั้นนิ่มไม่แหลมคม และส่วนของครีบอ่อนนุ่มถึง ปลายครีบแข็ง
7. ครีบหลัง	ปลายครีบสีเทาปนดำ	ปลายครีบสีแดง
8. ครีบหาง	กลมไม่ใหญ่มากนักสีเทาปนดำ	กลมใหญ่ สีเทา ปลายครีบมีสี แดง และมีแถบสีขาวลาด บริเวณคอคอดหาง
9. สีของลำตัว	ดำ น้ำตาลปนดำที่บริเวณ ด้านบนของลำตัว	เทา เทาอมเหลือง
10. ผนังท้อง	มีสีขาวถึงเหลืองเฉพาะบริเวณ อกถึงครีบท้อง	ผนังท้องมีสีขาวตลอดจนถึง โคนหาง

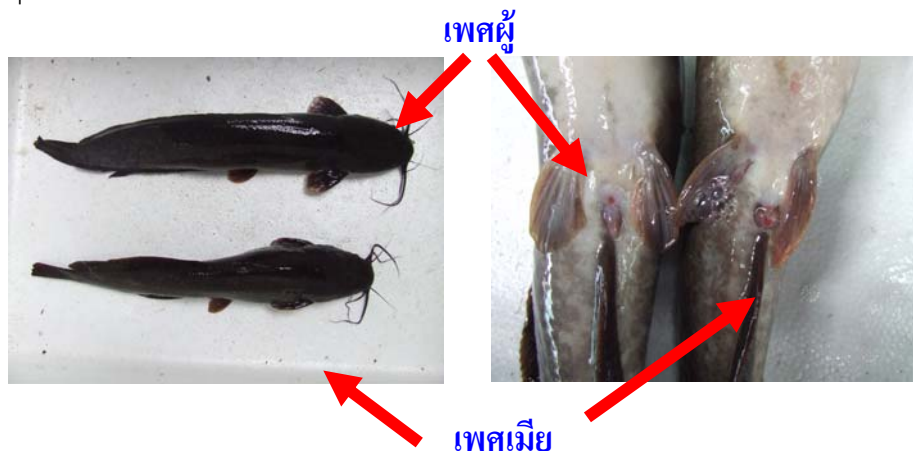
คุณสมบัติของน้ำที่นำมาใช้เลี้ยงปลา

คุณสมบัติของน้ำที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงปลา	
คุณสมบัติของน้ำ	ค่าที่เหมาะสม
ความเป็นกรดเป็นด่าง (pH)	6.5 – 8.5
ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ(DO)	ไม่ต่ำกว่า 5.0 มิลลิกรัมต่อลิตร
อุณหภูมิน้ำ (Tw)	19 - 28 องศาเซลเซียส
ความขุ่นใส (Turbidity)	30 – 60 เซนติเมตร
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์อิสระ (Free CO ₂)	ไม่สูงเกิน 8 มิลลิกรัมต่อลิตร
ความเป็นด่าง (Alkalinity)	100 - 120 มิลลิกรัมต่อลิตร
ความกระด้าง (Hardness)	75 - 150 มิลลิกรัมต่อลิตร

การเพาะพันธุ์ปลาดุกปักกอย

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์

พ่อแม่พันธุ์ที่สมบูรณ์ ควรมีอายุตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป ฤดูกาลเพาะพันธุ์อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม-ตุลาคม เพศเมียส่วนท้องจะอูมเป่ง ไม่นิมหรือแข็งจนเกินไป ดึงเพศมีลักษณะกลมแดง หรือชมพูอมแดง ถ้าเอามือบีบเบาๆ ที่ท้องจะมีไข่ลักษณะเป็นเม็ดกลมสีน้ำตาลอ่อนไหลออกมา ส่วนปลาเพศผู้มีดึงเพศเรียวยาว มีสีชมพูเรื่อๆ

การเพาะพันธุ์

นิยมเพาะพันธุ์โดยใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์โดยฉีดครั้งเดียว แม่ปลาดุกอูยใช้ Buserelin ที่ความเข้มข้น 20 – 30 ไมโครกรัม/น้ำหนักแม่ปลา 1 กิโลกรัม ร่วมกับ Domperidone 10 มิลลิกรัม/น้ำหนักแม่ปลา 1 กิโลกรัม หลังฉีดฮอร์โมน 16 ชั่วโมง สามารถรัดไข่ผสมกับน้ำเชื้อได้ ในปลาเพศผู้กระตุ้นให้น้ำเชื้อมากขึ้นโดยฉีดฮอร์โมนที่ระดับความเข้มข้น 5 ไมโครกรัม/น้ำหนักพ่อปลา 1 กิโลกรัม ร่วมกับ Domperidone 5 มิลลิกรัม/น้ำหนักพ่อปลา 1 กิโลกรัม ก่อนผ่าถุงน้ำเชื้อ 10 ชั่วโมง

ฉีดฮอร์โมน

การรีดไข่ผสมกับน้ำเชื้อ

ผ่าถุงน้ำเชื้อ

การรีดไข่ผสมกับน้ำเชื้อ ใช้วิธีกึ่งเปือก นำแม่พันธุ์ที่มีไข่แก่เต็มที่มา รีดใส่ภาชนะผิวเรียบ เช่น กะละมังเคลือบ พร้อมกันนี้ผ่าเอาถุงน้ำเชื้อจาก ปลาเพศผู้ มาวางบนผ้ามุ้งเขียวแล้วขยี้ให้ละเอียดพร้อมเทน้ำเกลือเข้มข้น 0.7 % ลงบนผ้ามุ้งเขียวเพื่อให้น้ำเชื้อไหลผ่านลงไปผสมกับไข่ ใช้ชนไก่คน เบาๆ ประมาณ 2 - 3 นาที นำไข่ที่ได้รับการผสมแล้วไปล้างน้ำสะอาด 1 ครั้ง แล้วนำไปฟัก

การฟักไข่

ไข่ปลาถูกอุยเป็นไข่ติด ไข่ที่ดีควรมีสีน้ำตาลเข้ม นำไข่ที่ผสมกับ น้ำเชื้อแล้วไปฟัก โดยโรยไข่บนผ้ามุ้งเขียวเบอร์ 20 ที่ซึ่งตั้งที่ระดับต่ำกว่า ผิวหน้าประมาณ 5 - 10 เซนติเมตร เปิดน้ำไหลผ่านตลอด ไข่ที่ได้รับการผสม จะพัฒนาเป็นตัวภายใน 21 - 26 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิน้ำ 28 - 30 องศาเซลเซียส หลังจากลูกปลาฟัก 6 - 8 ชั่วโมง ย้ายตะแกรงมุ้งเขียวออกจาก บ่อฟัก เมื่อลูกปลามีอายุประมาณ 2 วัน จึงเริ่มกินอาหาร บ่อเพาะฟักลูก ปลาควรมีหลังคากันแดดและน้ำฝน แม่ปลาขนาด 1 กิโลกรัม จะได้ลูก ประมาณ 5,000 - 20,000 ตัว ทั้งนี้ขึ้นกับฤดูกาลและขนาดแม่ปลา

โรยไข่ปลาบนตะแกรงฟักไข่

การอนุบาล

การอนุบาล ลูกปลาที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ จะใช้อาหารจากถุงไข่แดง จนอายุประมาณ 48 ชั่วโมง ไข่แดงเริ่มยุบ ให้ไรแดงเป็นอาหาร และสามารถขนย้ายได้ การอนุบาลสามารถอนุบาลได้ทั้งในบ่อดินและ บ่อซีเมนต์

การอนุบาลในบ่อซีเมนต์ ดูแลรักษาได้ง่าย ขนาดบ่อประมาณ 2 - 5 ตรม. ระดับน้ำลึกประมาณ 15 - 30 เซนติเมตร ใช้เวลาอนุบาล 10 - 14 วัน ได้ลูกปลาขนาด 2 - 3 เซนติเมตร อัตราปล่อย 3,000 - 5,000 ตัว/ตารางเมตร อาหารที่ใช้คือไรแดง และอาหารผงสำเร็จรูป

การอนุบาลในบ่อดิน ขนาดบ่อประมาณ 200 - 300 ตารางเมตร ระดับน้ำลึกประมาณ 40 - 50 เซนติเมตร ใช้เวลาอนุบาล 10 - 14 วัน ได้ลูกปลาขนาด 3 - 5 เซนติเมตร อัตราปล่อย 300 - 500 ตัว/ ตารางเมตร อาหารที่ใช้คือไรแดง และอาหารผงสำเร็จรูป

การเตรียมพันธุ์ปลา

การเลือกซื้อลูกปลาควรพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. แหล่งพันธุ์หรือบ่อเพาะฟัก ควรดูจาก
 - ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ในเรื่องคุณภาพ
 - มีการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ เพื่อให้ได้พันธุ์ที่มีคุณภาพ
 - มีความชำนาญในการขนส่งลูกปลา

2. ลักษณะภายนอกของลูกปลาต้องปกติสมบูรณ์ ซึ่งสังเกตจาก
 - การว่ายน้ำต้องปราดเปรียว ไม่ว่ายควงส่ววน หรือลอยตัวตั้งฉากพื้นบ่อ
 - ลำตัวสมบูรณ์ หนวด หาง ครีบ ไม่กร่อน ไม่มีบาดแผล ไม่มีจุดหรือปุยขาวเกาะ
 - ขนาดลูกปลาต้องเสมอกัน

การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาคูกบักอูย

บ่อซีเมนต์

บ่อซีเมนต์ใหม่ ต้องปรับสภาพบ่อก่อน โดยใส่น้ำให้เต็มบ่อและใส่ยวอกกล้วยสับลงไปด้วย แช่ทิ้งไว้ประมาณ 2 สัปดาห์ จึงล้างบ่อให้สะอาด แล้วตากบ่อให้แห้ง

บ่อซีเมนต์เก่า ล้างทำความสะอาดด้วยน้ำด่างทับทิมสาดให้ทั่วบ่อ ตากบ่อให้แห้ง

การเลี้ยงปลาคูกบักอูย

1. การเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ ควรปรับสภาพน้ำในบ่อให้เป็นกลางหรือด่างเล็กน้อย แต่ต้องแน่ใจว่าบ่อซีเมนต์ต้องหมดฤทธิ์ของปูน ระดับน้ำเมื่อเริ่มปล่อยลูกปลาขนาด 2 - 3 เซนติเมตร ควรลึกประมาณ 20 - 30 เซนติเมตร เมื่อลูกปลาโตขึ้นค่อยๆ เพิ่มระดับน้ำ โดยเพิ่มระดับน้ำประมาณ 5 เซนติเมตร/สัปดาห์ ให้อาหารเม็ดประมาณ 3 - 7 % ของน้ำหนักตัว โดยปล่อยปลาในอัตรา 50 - 70 ตัว/ตารางเมตร ปลาจะเติบโตได้ขนาดประมาณ 100 - 200 กรัม/ตัว ในระยะเวลาเลี้ยงประมาณ 90 วัน อัตรารอดประมาณ 80 % ซึ่งอาหารที่ใช้เลี้ยงสามารถใช้อาหารธรรมชาติชนิดต่างๆ แทนอาหารเม็ดได้ ได้แก่ ปลวก ไล่เดือน หรือปลาเป็ด

ต้นทุนการเลี้ยงปลาคูกบักอูยในบ่อซีเมนต์กลม

ต้นทุนและรายได้ในการเลี้ยงปลาคูกบักอูยในบ่อซีเมนต์กลม

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อกิโลกรัม	น้ำหนักปลาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม	ราคาขายได้ต่อกิโลกรัม	กำไรต่อกิโลกรัม
3 เดือน	27 - 38 บาท	5 - 7 ตัว	40 - 45 บาท	12 - 13 บาท

2. การเลี้ยงในบ่อดิน การเลี้ยงในบ่อดินต้องมีการเตรียมบ่อตามหลักการเตรียมบ่อเลี้ยงปลาต่างๆ ไปดังนี้

ขั้นตอนการเตรียมบ่อดิน

1. บ่อใหม่ ให้หว่านปูนขาวให้ทั่วบ่อ ปริมาณ 80 – 120 กิโลกรัม/ไร่ ตากบ่อไว้ 2 – 3 วัน
2. บ่อเก่า ทำความสะอาดบ่อโดย ลอกเลน กำจัดวัชพืชในบ่อ และบริเวณโดยรอบ และกำจัดศัตรูปลาในบ่อ โดยใช้
 - โล่ดิน (หางไหล) ปริมาณ 1 กิโลกรัม ทบแล้วแช่น้ำไว้ 1 คืน นำน้ำที่ได้สาดให้ทั่วบ่อ แล้วทิ้งไว้ 5 – 7 วัน หรือ ใช้กากชา ปริมาณ 3 กิโลกรัม/ไร่ ผสมน้ำสาดให้ทั่วบ่อ ทิ้งไว้ 3 – 5 วัน
 - หว่านปูนขาวให้ทั่วบ่อ ปริมาณ 80 – 120 กิโลกรัม/ไร่ ตากบ่อไว้ 2 – 3 วัน

3. ใส่ปุ๋ยเพื่อสร้างอาหารธรรมชาติ
 - ปุ๋ยคอก 150 – 200 กิโลกรัม/ไร่
 - ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เช่น ปุ๋ยนา (16-20-0) 4.5 กิโลกรัม/ไร่
 - ปุ๋ยยูเรีย (46 – 0 – 0) 2.5 กิโลกรัม/ไร่
4. ปล่อน้ำเข้าบ่อ 30 – 50 เซนติเมตร ทิ้งไว้ 5 – 7 วัน น้ำจะเริ่มเขียว เมื่อน้ำเริ่มเขียวเพิ่มระดับน้ำให้ลึกประมาณ 1.0 – 1.5 เมตร หลังจากนั้น 3 – 5 วัน ก็นำปลามาปล่อยเลี้ยงตามอัตราที่เหมาะสม

การดูแลรักษาบ่อเลี้ยงปลา

1. ถ้ำสีน้ำจาง ให้ใส่ปุ๋ย
 - ใส่ปุ๋ยคอก 80 – 120 กิโลกรัม/ไร่ ร่วมกับ ปุ๋ยนา (16 – 20 – 0) 2 กิโลกรัม/ไร่ หรือ
 - ใส่ปุ๋ยคอก 80 – 120 กิโลกรัม/ไร่ ร่วมกับ ปุ๋ยยูเรีย (46 – 0 – 0) 2.5 กิโลกรัม/ไร่ หรือ ถ้ำน้ำในบ่อมีกลิ่นเหม็น (น้ำเสีย) ให้เปลี่ยนถ่ายน้ำในปริมาณ 1 ใน 2 ส่วนของน้ำในบ่อ ถ้ำน้ำมีสีเขียวเข้ม ให้เปลี่ยนถ่ายน้ำในปริมาณ 1 ใน 3 ส่วนของน้ำในบ่อ
2. ทำกองปุ๋ยหมักบริเวณขอบบ่อเลี้ยงปลา
3. หมั่นสังเกตสุขภาพของปลา
4. ให้อาหารเพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการของปลา
5. บ่อดินบริเวณขอบบ่อต้องทำที่กั้นปลาหนี ใช้มุ้งฟ้า หรือแกลน หรือลอนกระเบื้อง ปักลงดินให้มีความสูงประมาณ 20 เซนติเมตร โดยทำรอบทั้งบ่อ

การปล่อยลูกปลาลงเลี้ยง

เมื่อขนส่งลูกปลามาถึงบ่อที่เตรียมไว้ควรแช่ถุงปลาไว้ในบ่อประมาณ 10 - 15 นาที เพื่อปรับอุณหภูมิระหว่างน้ำในถุงกับน้ำในบ่อให้ใกล้เคียงกันเพื่อป้องกันลูกปลาช็อค ก่อนปล่อยลูกปลาควรมีการทำร่มเงาไว้ในบ่อให้ลูกปลาได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย

ขั้นตอนการเลี้ยง

1. **อัตราการปล่อย** ลูกปลาขนาด 2 – 3 เซนติเมตร ควรปล่อยในอัตรา 50 – 100 ตัว/ตารางเมตร ขึ้นอยู่กับกรรมวิธีในการเลี้ยง คือ ชนิดอาหาร ขนาดของบ่อและระบบการเปลี่ยนถ่ายน้ำซึ่งปกติทั่วไป อัตราปล่อยเลี้ยงประมาณ 50 ตัว/ตารางเมตร

2. **การเลี้ยงและการให้อาหาร** เมื่อปล่อยลูกปลาวินแรกไม่ต้องให้อาหาร จะเริ่มให้อาหารวันถัดไป อาหารที่ให้เป็นอาหารลูกปลาวัยอ่อน พรหมน้ำ แล้วนวดจนเหนียวปั้นเป็นก้อนแล้วเสียบกับไม้ปักไว้รอบบ่อ ปริมาณที่ต้องให้ปลากินหมดภายในเวลา 30 นาที โดยให้ประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อลูกปลาโตพอกินอาหารเม็ดได้ก็เริ่มให้อาหารปลาตุ๊กเล็กพิเศษ ให้กินจนลูกปลาอายุ 1 เดือน ให้อาหารปลาตุ๊กเล็ก ควรฝึกให้ปลากินอาหารเป็นที่ โดยให้อาหารจุดเดิมประจำและเคาะหลักไม้ทุกครั้งเมื่อมีการให้อาหาร การให้อาหารปลาจะให้ 2 มื้อ/วัน ให้อาหารปลาตุ๊กเล็กจนลูกปลามีอายุ 2 เดือน จึงให้อาหารปลาตุ๊กใหญ่ โดยให้อาหาร 2 มื้อ ในกรณีปลาป่วย หรือกินอาหารลดลงให้ลดปริมาณอาหารลงครึ่งหนึ่งของปริมาณที่ให้ปกติ ในกรณีเกิดจากสภาพน้ำ หรือการเปลี่ยนแปลงของอากาศให้ปรับสภาพน้ำโดยทำการเปลี่ยนถ่ายน้ำ

3. **การถ่ายเทน้ำ** เมื่อเริ่มเลี้ยงใหม่ๆ ควรมีระดับน้ำประมาณ 30 – 40 เซนติเมตร เมื่อลูกปลาเจริญเติบโตขึ้นในเดือนแรกเพิ่มระดับน้ำให้สูงประมาณ 50 – 60 เซนติเมตร หลังจากเข้าเดือนที่ 2 ควรเพิ่มระดับน้ำให้สูงขึ้น 10 เซนติเมตร/สัปดาห์ จนระดับน้ำในบ่อลึก 1.20 – 1.50 เมตร การถ่ายเทน้ำควรเริ่มตั้งแต่ประมาณ 1 เดือน โดยถ่ายประมาณ 20 % ของน้ำในบ่อ 3 วัน/ครั้ง หรือ ถ้าน้ำในบ่อเริ่มเสียจะต้องถ่ายน้ำมากกว่าปกติ

4. **การเก็บเกี่ยวผลผลิต** เลี้ยงปลาตุ๊กปักก้อย 90 วัน จะได้ปลาขนาด 100 – 200 กรัม อัตราการรอดตายสูงถึง 80 % สามารถจับปลาเพื่อใช้ในการบริโภคหรือจำหน่ายได้

โรคปลาและการป้องกันรักษา

ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรค

1. มีอินทรีย์วัตถุในบ่อมากเกินไป จากการใส่ปุ๋ยหรือมีเศษอาหารทำให้สภาพของบ่อเหมาะแก่การเจริญแพร่พันธุ์ของเชื้อโรค
2. บ่อไม่มีการถ่ายเทน้ำทำให้เกิดการสะสมของเชื้อโรค
3. เลี้ยงปลาในบ่ออย่างหนาแน่น ทำให้ปลาเครียดและติดเชื้อง่าย

การป้องกันการเกิดโรคปลา

1. ระวังอย่าให้ปลาเกิดความเครียด ดูแลสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ไม่ปล่อยปลาหนาแน่นเกินไป มีการถ่ายน้ำ ให้อาหารที่คุณภาพดี ในปริมาณที่เหมาะสม
2. เมื่อนำปลาใหม่เข้ามาในฟาร์มหรือบ่อเลี้ยง ควรแช่ฟอร์มาลิน ในอัตราความเข้มข้น 25 – 30 มิลลิกรัม / ลิตร (ppm.) ป้องกันปรสิตที่ติดมากับตัวปลา
3. การขนส่งปลา ควรใช้เกลือในอัตรา 0.1 – 0.5 % เพื่อลดความเครียด
4. ซื้อพันธุ์ปลาจากแหล่งที่เชื่อถือได้
5. ถ้าจะใส่ผักตบชวา ผักบุ้ง หรือพืชน้ำอื่นๆ ควรทำความสะอาดและใบก่อน โดยการแช่ในน้ำยาต่าง ๆ ที่เข้มข้น 5 มิลลิกรัม / ลิตร (ppm.) นาน 10 นาที แล้วล้างน้ำสะอาดอีกครั้งก่อนนำไปใส่ในบ่อเลี้ยงปลา

โรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

โรคตัวต่าง

ปลาที่เป็นโรคนี้จะมีแผลต่างขาตามลำตัว โรคนี้มักเกิดกับปลาหลังจากการย้ายบ่อ การลำเลียงหรือขนส่งเพื่อนำไปเลี้ยง หรือในช่วงที่อุณหภูมิของอากาศมีการเปลี่ยนแปลงในรอบวันแรก ปลาที่ติดโรคนี้จะตายเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วภายใน 24 - 28 ชั่วโมง

การป้องกันและรักษา

วิธีที่ดีที่สุดที่ควรทำคือ การปรับปรุงสภาพภายในบ่อให้เหมาะสม เช่น การเพิ่มออกซิเจน และการลดอินทรีย์สารในน้ำให้น้อยลง

1. ใช้ด่างทับทิม จำนวน 1 - 3 กรัม/น้ำ 1,000 ลิตร แช่นาน 24 ชั่วโมง เพื่อการรักษา
2. ใช้ฟอร์มาลิน จำนวน 40 - 50 ซีซี./น้ำ 1,000 ลิตร แช่นาน 24 ชั่วโมง

โรคแผลตามลำตัว

โรคแผลตามลำตัวนี้เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียชนิดที่ทำลายเม็ดเลือดแดง อาการในระยะเริ่มแรกของโรคนี้ บริเวณติดเชื้อจะบวมและมีสีแดง ต่อมาผิวหนังจะเริ่มเปื่อยเป็นแผลลึกลงไปจนเห็นกล้ามเนื้อ โดยแผลที่เกิดขึ้นจะกระจายทั่วตัว และเป็นสาเหตุให้ปลาติดโรคเชื้อราต่อไปได้

การป้องกันและรักษา

1. ใช้ยาต้านจุลชีพ ชนิดซัลฟาไตรเมทโทพริม ในอัตราส่วน 1 - 2 มิลลิกรัม/น้ำ 1 ลิตร แช่ปลานานประมาณ 2 - 3 วัน
2. ใช้ยาต้านจุลชีพ ชนิดออกซีเตตราซัยคลิน ในอัตราส่วน 10 - 30 มิลลิกรัม/น้ำ 1 ลิตร แช่นาน 1 - 2 วัน ทำติดต่อกัน 3 - 4 ครั้ง
3. ถ้าเป็นปลาที่เลี้ยงในบ่อและเริ่มมีอาการของโรค อาจผสมยาต้านจุลชีพชนิดดังกล่าวข้างต้นกับอาหาร ในอัตราส่วน 60 - 70 มิลลิกรัม/น้ำหนักปลา 1 กิโลกรัม หรือ 2 - 3 กรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินติดต่อกันนาน 3 - 5 วัน
4. การฆ่าเชื้อในบ่อเลี้ยง อาจทำได้โดยใช้ปูนขาวในอัตรา 50 - 60 กิโลกรัม/ไร่

โรคครีบ - หางกร่อน

เป็นโรคที่พบอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับปลาขนาดเล็กเกิดจากการติดเชื้อโรคหลายชนิดทั้งปรสิตและแบคทีเรีย ปลาป่วยระยะแรกจะเกิดการกร่อนบริเวณปลายครีบและครีบก่อนและค่อยๆ ลามเข้าไปจนทำให้ดูเหมือนว่าครีบบางชนิดจะเล็กลง ในบางครั้งครีบจะกร่อนไปจนหมด

การป้องกันและรักษา

1. ใช้ยาต้านจุลชีพ ชนิดซัลฟาไตรเมทโทพริม ในอัตราส่วน 1 - 2 มิลลิกรัม/น้ำ 1,000 ลิตร แช่ปลานานประมาณ 2 - 3 วัน
2. การฆ่าเชื้อในบ่อเลี้ยง อาจทำได้โดยใช้ปูนขาวในอัตรา 50 - 60 กิโลกรัม/ไร่

โรคท้องบวม

สาเหตุของโรคท้องบวมเกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย อาการบวมของปลาที่เป็นโรคนี้มี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่มีสาเหตุจากกระเพาะหรือลำไส้มีก๊าซมาก ส่วนอีกลักษณะคือ มีเลือดปนน้ำเหลืองในช่องท้อง

การป้องกันและรักษา

1. แช่ปลาในยาต้านจุลชีพ ชนิดออกซีเตตราซัยคลิน หรือเตตราซัยคลิน ในอัตราส่วน 10 - 30 มิลลิกรัม/น้ำ 1 ลิตร แช่นาน 1 - 2 วัน ทำติดต่อกัน 3 - 4 ครั้ง
2. การฆ่าเชื้อในบ่อเลี้ยงปลา ควรใช้ปูนขาวโรยให้ทั่วบ่อหลังจากสูบน้ำออกแล้ว
3. ไม่ควรเลี้ยงปลาในปริมาณที่แน่นจนเกินไป และควรให้อาหารอย่างเหมาะสม

โรคที่เกิดจากพยาธิภายนอก

โรคจุดขาวหรือโรคอีก

เกิดจากเชื้อโปรโตซัวจำพวกพยาธิเซลล์เดี่ยวชนิดหนึ่ง มีรูปร่างกลมรีขนาด 50 - 100 ไมครอน มีขนรอบตัว มีนิวเคลียสรูปเกือกม้า เกาะตามตัวปลาและฝังเข้าไปใต้ผิวหนังเป็นจุดขาวๆ เมื่อปรสิตเจริญเต็มที่ จะหลุดออกจากตัวปลาไปเกาะตามพื้น สร้างเกราะหุ้มตัว แบ่งเซลล์เป็นตัวอ่อน เมื่อเซลล์แตกออก ตัวอ่อนจะว่ายน้ำไปเกาะทำลายผิวหนังตัวและซี่เหงือกของปลา ทำให้ปลาอ่อนแอและตายอย่างรวดเร็ว โรคอีกนี้แพร่กระจายไปยังบ่อข้างเคียงได้เร็วมาก ส่วนใหญ่จะพบในปลาวัยอ่อน พบจุดขาวกลมขนาดเล็กเท่าปลายเข็มหรือเล็กกว่าหัวเข็มหมุดกระจายอยู่ตามลำตัว ช่องปาก จมูกหรือเหงือก ปลาจะขับเมือกออกมามาก มีสีผิวซีด ครีบเปื่อย ว่ายน้ำเชื่องช้า และมีอัตราการตายสูงมากภายในเวลา 2 - 3 วัน

การป้องกันและรักษา

1. ใช้ฟอร์มาลิน ที่มีความเข้มข้น 25 มิลลิกรัม/น้ำ 1,000 ลิตร สาดให้ทั่วบ่อ รวมทั้งบ่อที่อยู่ใกล้กัน หรือติดกันทุก 3 วัน ติดต่อกัน 3 ครั้ง หรือ
2. แช่ปลาในฟอร์มาลิน เข้มข้น 200 มิลลิกรัม/น้ำ 1,000 ลิตร นาน 1 ชั่วโมง จะได้ผลหลังให้ยาแล้ว 6 ชั่วโมง

โรคที่เกิดจากเห็บประมง

เกิดจากโปรโตซัวเกาะอยู่ตามผิวหนังและเหงือกของปลา ซึ่งสร้างความระคายเคืองให้กับตัวปลา และทำให้เป็นแผลตกลือดขนาดเล็ก กระจายอยู่ตามผิวหนังปลา ในปลาที่เป็นมากจะมีครีบและผิวหนังเปื่อย ปลาจะมีอาการลอยหัว เหงือกซีด ผิวตัว ครีบ และรอบปากเปื่อย มีแผลตกลือดกระจายอยู่ตามลำตัว มีคราบขาวๆ เกาะตามผิวหนังปลา มักเกิดกับปลาวัยอ่อนหรือปลาที่เครียด ซึ่งทำให้เกิดการตายที่รุนแรง

การป้องกันและรักษา

1. ใช้ฟอร์มาลิน ที่มีความเข้มข้น 25 มิลลิกรัม/น้ำ 1,000 ลิตร สาดให้ทั่วบ่อ รวมทั้งบ่อที่อยู่ใกล้กัน หรือติดกันทุก 3 วัน ติดต่อกัน 3 ครั้ง หรือ
2. แช่ปลาในฟอร์มาลิน เข้มข้น 200 มิลลิกรัม/น้ำ 1,000 ลิตร นาน 1 ชั่วโมง จะได้ผลหลังให้ยาแล้ว 6 ชั่วโมง

โรคที่เกิดจากเชื้อรา

เชื้อราไม่เป็นสาเหตุโดยตรงของโรค แต่เป็นอาการแทรกซ้อนกรณีปลาวัยอ่อนหรือมีบาดแผลบริเวณลำตัว มักเกิดร่วมกับโรคอื่นๆ หลังจากที่ปลาเกิดเป็นแผลแบบเรื้อรังแล้ว โดยบริเวณแผลที่ติดเชื้อราจะมีลักษณะเป็นฟูขาวๆ ปนเทา คล้ายสาหร่ายปกคลุมอยู่

การป้องกันและรักษา

ปลาที่เลี้ยงในบ่อดินที่ป่วยเป็นโรคเชื้อรา มักจะพบว่าสาเหตุมาจากคุณภาพน้ำในบ่อไม่ดี ให้ปรับคุณภาพน้ำด้วยปูนขาว ในอัตรา 60 กิโลกรัม/ไร่